

SPRÁVA VÝZKUMNÝCH DAT

Výzkumnými daty se dle zákonné definice¹ rozumí informace, s výjimkou vědeckých publikací, v elektronické podobě, které jsou shromažďovány nebo vytvářeny v průběhu výzkumu nebo vývoje a jsou používány jako důkazy v procesu výzkumu nebo vývoje nebo které jsou obecně akceptovány výzkumnou obcí jako nezbytné k validaci zjištění a výsledků výzkumu nebo vývoje. Správa výzkumných dat je úzce spojena s tvorbou a aktualizací tzv. Data Management Plans (DMP).

V oblasti správy výzkumných dat, ve srovnání s chybějící právní úpravou otevřeného přístupu k vědeckým publikacím, existuje jasně a konkrétně definovaný legislativní rámec, který je GA ČR povinna zohlednit a při své praxi naplňovat. Základ tohoto rámce tvoří směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1024 ze dne 20. června 2019 o otevřených datech a opakovaném použití informací veřejného sektoru a její transpozice mimo jiné do zákona o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Novela zákona o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací zavedla povinnost příjemce, podpořeného podle tohoto zákona z veřejných prostředků, poskytovat na žádost bezplatně třetím osobám výzkumná data (včetně výzkumných dat, která jsou přílohou k vědeckým publikacím nebo jejich součástí). Výjimku z této povinnosti tvoří výzkumná data, která jsou chráněna podle zákonů upravujících ochranu výsledků autorské, vynálezecké nebo obdobné tvůrčí činnosti nebo která jsou chráněna toliko zvláštním právem pořizovatele databáze, jehož je příjemce vykonavatelem. Tuto povinnost musí plnit tito příjemci po uplynutí 12 měsíců od ukončení poskytování podpory z veřejných prostředků. Odmítnout poskytnutí výzkumných dat je také možné v případech, kdy výzkum nebo vývoj podporovaný podle tohoto zákona nebyl plně financován z veřejných prostředků anebo by poskytnutím výzkumných dat došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu soukromí a osobních údajů, práva na ochranu obchodního tajemství, bezpečnosti státu nebo jiných oprávněných zájmů příjemce.

Touto novelou byla rovněž zavedena celá řada povinností pro poskytovatele, a tedy i pro GA ČR, ve vztahu ke správě výzkumných dat, jako např. (i) povinnost poskytovatele předávat provozovateli IS VaVal údaje o výzkumných datech výzkumných organizací podporovaných z jeho rozpočtové kapitoly včetně údajů o jejich zveřejnění a údajů o jejich ochraně podle zvláštních právních předpisů; (ii) upravit ve smlouvě o poskytnutí podpory způsob správy výzkumných dat a informace o dostupnosti výzkumných dat v souladu se zásadou, že výzkumná data nejsou zveřejňována pouze v odůvodněných případech; (iii) poskytnout veřejnou podporu pouze za podmínky zveřejnění pravdivých a včasných informací mimo jiné o výzkumných datech prostřednictvím informačního systému výzkumu, vývoje a inovací apod. S ohledem na tyto zákonné povinnosti GA ČR přijala standardy ve vztahu k otevřeným datům, jejichž dodržování vyžaduje po příjemcích jí poskytnuté účelové podpory.

Aby GA ČR přispěla k efektivnímu naplňování těchto povinností, rozhodla se zakomponovat správu výzkumných dat do své politiky podpory grantových projektů. Politika GA ČR ve vztahu ke správě výzkumných dat a tvorbě DMP je postavena na následujících principech:

- **podpora iniciativy Open Data a FAIR data;**

¹ § 2 odst. 2 písm. o) zák. č. 130/2002 Sb., zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, ve znění pozdějších předpisů

- implementace směrnice, která přináší povinnost publikovat Open Data u všech projektů podpořených z veřejných rozpočtů;
- náklady na data management jsou **způsobilými náklady projektu**;
- **všechny vědecké publikace**, které budou odeslány k publikaci řešiteli projektů GA ČR, by měly mít **dohledatelná otevřená data** se zákonnými výjimkami (ochrana duševního vlastnictví, obchodního tajemství, bezpečnosti státu nebo oprávněných obchodních zájmů příjemce nebo třetí osoby);
- řešitelé projektů GA ČR jsou **povinni předkládat Data Management Plan** nejpozději k datu doručení první dílčí zprávy projektu a pravidelně tento plán aktualizovat;
- data by **neměla být jen otevřená, ale měla by být také FAIR**, tj. dohledatelná, přístupná, interoperabilní a opětovně využitelná (Findable, Accessible, Interoperable, and Reusable);
- Data Management Plan by mělo být možné **vytvořit co nejsnadněji, optimálně pomocí aplikace**, která řešitele provede jednotlivými aspekty jeho tvorby;

GA ČR v rámci řešených projektů vyžaduje poskytnutí DMP ve formě stručného popisu výzkumných dat, která budou v průběhu řešení projektu využita, shromažďována nebo vytvářena a způsobů nakládání s těmito výzkumnými daty (především informace o dostupnosti výzkumných dat v souladu se zásadou, že výsledky výzkumu a výzkumná data nejsou zveřejňovány pouze v odůvodněných případech). GA ČR požaduje předložení prvního DMP nejpozději k datu doručení první dílčí zprávy. Takto předložený DMP je nutné, v případě potřeby, pravidelně aktualizovat v další předložené dílčí nebo závěrečné zprávě.

DMP by měl obsahovat minimálně informace o tom:

- (i) jaká výzkumná data bude příjemce v rámci projektu vytvářet, zpracovávat nebo sbírat;
- (ii) jaké metody a zásady jejich správy příjemce použije;
- (iii) zda a jakým způsobem budou data sdílena, publikována nebo uveřejňována, případně odůvodnění, proč nemohou být výzkumná data šířena a zveřejňována (příjemce nezveřejní informace o výzkumných datech, jejichž zveřejněním by došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu duševního vlastnictví, obchodního tajemství, bezpečnosti státu nebo oprávněných obchodních zájmů příjemce nebo třetí osoby);
- (iv) jakým způsobem budou data ukládána během řešení projektu a uchováána po skončení projektu.

GA ČR doporučuje zřídit v rámci projektu pozici odborníka na správu dat (data stewarda) nebo obdobnou odbornou pozici, která se bude zabývat tvorbou, koordinací a správou výzkumných dat, přičemž náklady na tuto pozici jsou způsobilým nákladem projektu.

Jako vhodný nástroj pro vytváření a správu DMP GA ČR doporučuje využít následujících, ale i jiných vhodných nástrojů, jako jsou např.:

- Obecná šablona DMP (šablona Plánu správy dat vychází z templaty (vzoru) pro program

Horizont Evropa, která je k dispozici v repozitáři NTK [[Data Management Plan template \(techlib.cz\)](#)]

- [Data Stewardship Wizard \(ds-wizard.org\)](#) (nástroj od ELIXIR, pomáhá výzkumným pracovníkům pochopit, co je potřeba pro správu dat orientovanou na FAIR principy, a sestavit vlastní Plán pro správu dat)
- [DMPonline \(dcc.ac.uk\)](#) (nástroj podporující tvorbu projektových DMP, včetně jejich uložení)
- [Argos \(openaire.eu\)](#) (online nástroj pro DMP)

Jak publikační poplatky (Article processing charge, APC) za otevřený přístup k recenzovaným vědeckým publikacím a náklady na správu výzkumných dat (např. náklady spojené se zpracováním a ukládáním dat, anonymizací dat) vztahujících se k projektu jsou způsobilým nákladem v rámci projektů financovaných Grantovou agenturou České republiky.